

Daniel Kovář

Ze starších dějin Stříbrce

Nelze vyloučit, že Stříbřec byl osídlen stejně jako Chlum z nedalekého Vitorazska, ale nemůžeme také zcela odmítnout domněnku, že vznikl již dříve, neboť sem ve 13. století mohli proniknout údolím Nežárky kolonisté z vnitrozemí.

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1415, kdy se připomíná Čenko Divůček ze Stříbrce. Ves tehdy byla součástí Chlumska a její obyvatelé byli rožmberští poddaní. Ke statku Chlum, dříve zvanému Chlumeč, však okolní vsi přímo nenáležely, protože poplužní dvůr v Chlumu „od starodávna pustý“ prodal Jindřich z Rožmberka 19. srpna 1399 třeboňskému špitálu.

V majetku Rožmberků zůstal Stříbřec až do roku 1508, kdy Petr z Rožmberka vyměnil s Kunrátem Krajířem z Krajku a na Bystřici „ves Stříbřec s jedním svobodníkem a rybníkem ve vsi ležícím, vsí Lutovou a Chlumeč, lesy Lutovské a Chlumecké a dva rybníky řečené na Záhřebí a na Vysokém Brodě“ za ves Cep s rozsáhlými lesy. Tak se stalo, že chlumský statek byl připojen k bystřickému panství, k němuž již dříve patřila blízká ves Žiče, dnešní Žiteč. Touto výměnou však byl chlumský dvůr odebrán třeboňskému špitálu, který za to náhradou později obdržel louky poblíž Stříbrce.

Když v roce 1542 Kunrát Krajíř zemřel, stal se majitelem Nové Bystřice jeho synovec, nejvyšší purkrabí pražský Wolfgang Albrecht Krajíř z Krajku. Roku 1554 se po jeho smrti se o Bystřici podělili dva z jeho synů - Jan, který v roce 1564 zemřel a Vilém. Roku 1572 zemřel i Vilém a panství zdědil jeho synovec Julius Krajíř, který prodal 14. července 1575 bystřické panství „s tvrzí Chlumcem“ za 95 000 kop míšeňských Janu staršímu z Lobkovic na Točnice, Novém Hradě a Žluticích. Po Janově smrti (1590) dostal Bystřici dohodou mezi příbuznými nejprve Oldřich Felix z Lobkovic a po něm Lidmila, dcera Jana mladšího z Lobkovic. Od ní koupil bystřické panství před rokem 1602 Radslav Kinský z Vchynic a Tetova.

V roce 1615 koupila panství Lucie Otilie Stavatová z Chlumu a Košumberka, rozená z Hradce. Roku 1526 je postoupila svému staršímu synovi Adamu Pavlovi Slavatovi. Poslední Slavata, František Leopold Vilém, kanovník pasovský, byl papežem propuštěn z kněžského stavu, aby rod nevymřel. Po jeho smrti v roce 1691 převzal panství Jan Jáchym Slavata, generál karmelitánského řádu v Římě.

Slavatové nechali roku 1651 sestavit urbář svého panství, z něhož známe jména tehdejších stříbřeckých sedláků: Prokop Šandara, Jakub na Mackově, Nykodým na Pavlišově, Martin Zeman, Bartoš na Vávrově, Jiřík Dvořák, Pavel Blažků, Jan Petru, Matěj Janáček, Matěj Žita, Krištof Mika, Říha Hulmák, Jilek Maršů, Nikodým Sládek, Bartyzal Roubíček, Jan Boha, Urbánek, Vondra, Počta a Matouš na Šimanově. Urbář dále uvádí i chalupníky: Martin Hulmák, Mathýzl. Horný Ploský, Anna Růžičková, Vondra Šiman a Matěj Moravec.

Dne 17. listopadu 1693 byl slavatovský majetek rozdělen mezi pět dědiců na pět rovných dílů. Bystřice se dostala Janu Leopoldovi svobodnému pánu z Fünfkirchenu, synu Jana Arnošta, který byl manželem Kateřiny Terezie, sestry posledního Slavaty. Jan Leopold v roce 1704 odtrhl chlumské panství od Bystřice a tak jej osamostatnil. Takto nově utvořené panství obsahovalo vsi Chlum, Staňkov, Žiteč, Lutovou, Mirochov, Stříbřec, Klikov a vsi, vzniklé později – Hamr, Novou Huť, Františkov a Novou Ves. Brzy na to je v závěti odkázal svému mladšímu synovi Janu Františkovi.

Starší Jan Adam zdědil stejným způsobem Bystřici. Protože oba bratři byli ještě nezletilí, obě panství spravovala ještě po několik let jejich matka Marie Estera, nad nimi určená poručnice. Ta bydlívala nějaký čas na staré tvrzi v Lutové.

Nástupce Jana Františka, František Jan z Fünfkirchenu získal roku 1802 také Bystřici od její majitelky Karolíny a obě panství na pět let spojili. Fünfkirchenovský rod se zadlužil a musel v roce 1834 prodat chlumský statek Eduardu hraběti Stadion-Thannhauserovi. Hrabě zemřel 13. dubna 1844 a panství zůstalo vdově Konstancii a nezletilým dětem.

Císařský dekret Ferdinanda I. ze 7. září 1848 přinesl poddaným úplné osvobození od roboty. Za to se ovšem museli vykoupit částkou, odpovídající velikosti a rozloze statku. Sedláci si museli potřebné peníze nejdříve opatřit, proto se stříbřečtí vyvazovali z roboty až v roce 1849. S platbou 261 zlatých 45 krejcarů se tehdy stříbřecký Hofbauer stal největším statkářem na Chlumsku, druhým pak byl stříbřecký Blažek z čísla 1, který platil 216 zlatých 58 krejcarů.

Literatura:

Kovář, Daniel: Stručné dějiny obce Stříbřec na Třeboňsku. Č. Budějovice 1993.

Pavel Koblasa

Maďarský pluk v Jindřichově Hradci

Město Jindřichův Hradec nemělo v minulosti kontakty s Maďarskem jen při případných průtazích maďarských vojáků nebo při pobytu známého hraběte Ference Rákócziho v letech 1663-1690 i jeho dalších krajanů. Před zánikem Rakousko-uherské říše, v době první světové války, sdílely totiž s městem jeho osudy stovky maďarských vojáků ze 101. c a k. pěšího pluku, který do té doby sídlil ve městě Békéscsaba.

Na podzim 1915 bylo rozhodnuto, že se zdejší 75. pěší pluk přemístí do Debrecenu a místo něho přijde do J. Hradce 101. pěší pluk z Békéscsaby Tak se také stalo. Převážně český 75. pěší pluk odjel z města 30. listopadu 1915, na jeho místo naslouplil maďarský pluk z Békéscsaby dne 1. prosince 1915 králce po poledni. První Maďary v čele s jejich velitelem Vilmošem Panwitzem uvítal na nádraží mimo jiné tehdejší starosta města Karel Mert s celou městskou radou, členové okresního zastupitelstva, deputace sboru ostrostřelců a další. Nechybělo ani početné obecnstvo sestávající z hradeckých civilistů. Uvítání bylo skutečně velkolepé, místní tisk o tom tehdy napsal: „Po vzájemném se představení důstojnictva s pp. hodnostáři a členy deputaci seřadilo se vojsko v šik. Po vykonané modlitbě, již zahrála plukovní kapela nové posádky nastoupen pochod do města. V čele jel pan podplukovník s p. starostou města, dále pp. hodnostáři, na to následovaly rady důstojnictva, hudba veselé pochody hrající a pak přibylý oddíl naší nové posádky se svým úctyhodným praporem. Obecnstvo všudy shromážděné pozdravovalo průvod a statné vojíny a nepřehledné zástupy vítaly je na cestě do nového stanoviště, do města tou dobou již hojnými prapory barev říšských a zemských za nastávajícího svátku všech národů ozdobeného. Když výborně sehraná hudba před vstupem do města zanotovala pochod z Prodané nevěsty, jevila se radost v každém oku a vojsko nadšeně zdraveno. Na náměstí vystoupili pp. hodnostáři z povozů a následovalo defilé. Přibyvši oddíl odebral se do vykázaných ubikací v starých kasárnách (*jesuitská kolej. pozn. aut.*), kdež za zvuků hymny naší plukovní prapor uložen.“

Jiné části 101. c. a k. pěšího pluku se nacházely v Budějovicích, později také v Nové Bystřici a v Kardašově Řečici, kde maďarští vojáci bydleli v bývalé Försterově továrně na dýmková pouzdra. Soužití pluku s hradeckým obyvatelstvem bylo poměrně poklidné, i když občas provedli temperamentní vojáci pocházející často přímo z věhlasné puszty nějaké drobné výtržnosti. Postupně se jim ale začalo dařit stále hůře, alespoň co se bídné stravy a ubytování týče. Současně musíme vzít v úvahu trvalý strach před odvelením na frontu, strach před smrtí. Celkem 63 Maďarů v J. Hradci během necelých tří let dokonce zemřelo. Jednalo se o následující nešťastníky, jejichž ostatky byly uloženy na hřbitově sv. Kříže.

BÁRTHA Imre (+30 1. 1916, 29 let, bydliště Szentes, župa Csongrád)

VANGEL Lajos Kálmán (+17. 2. 1916, 31 let, Szegvár/Csongrád)

DRAGÁN János (+19. 3. 1916, 33 let, Sajtény/Csanád)

KEREPECZKI András (+20. 4. 1916, 45 let, Csaba/Békés)

DÉNES Mihály (+23. 4. 1916, 46 let, Orosháza/Békés)

TIMÁR Sándor (+7. 5. 1916, 26 let, Endröd/Békés)

JORSITY Zsiva (+13. 5. 1916, 50 let, Tolvadia/Torontál)

SZABÓ Péter (+20. 5. 1916, 46 let, Szentes/Csongrád)

ORACSKO József (+3. 6. 1916, 19 let, Kis-Lomnic/Szepes)
BOZÓ János (+7. 6. 1916, 22 let, Mindszent/Csongrád)
VIGH Sándor (+2. 7. 1916, 31 let, Alsó-Farkadin/Hunyad)
KÖRNYEI Zoltán Árpád (+11. 10. 1916, 26 let, Békés)
KÖNYVES Zsigmond (+12. 10. 1916, 24 let, Szentes/Csongrád)
LIPCSEI István (+28. 10. 1916, 22 let, Békés)
FARKAS György (+29. 10. 1916, 22 let, Gyula/Békés)
JORDÁN Gábor (+25. 2. 1917, 30 let, Öcsöd/Békés)
JANCSOK András (+25. 3. 1917, 47 let, Békés-Csaba/Békés)
TURCSÁNYI István (+9. 4. 1917, 18 let, Kétegyháza/Békes)
MACSAI Jénos (+29. 4. 1917, 19 let, Szentes/Csongrád)
VANTARA András (+18. 6. 1917, 35 let, Békés-Csaba/Békés)
MELIS György (+26. 6. 1917, 18 let, Szarvas/Békés)
CHOVÁN Pál (+9. 7. 1917, 34 let, Békés-Csaba/Békés)
VÖRÖS Mihály (+19. 7. 1917, 21 let, Keszthely/Zala)
VERES József (+23. 8. 1917, 32 let, Gyula/Békés)
BOZÓ Mátyás (+18. 9. 1917, 22 let, Dombegyháza/Csanád)
PLENTRI Pál (+12. 10. 1917, 24 let, Szarvas/Békés)
OLÁH Imre (+15. 10. 1917, 27 let, Csanád-Palota/Csanád)
KOMLÓDI Sándor (+28. 10. 1917, 32 let, Békés)
SZABÓ Gábor (+9. 11. 1917, 34 let, Békés)
BALAZS János (+3. 12. 1917, 19 let, Békés-Csaba/Békés)
BOLDA József (+7. 12. 1917, 19 let, Mezőhegyes/Csanád)
VAMOS Imre (+25. 12. 1917, 21 let, Körös-Tarcsa/Békés)
SZTANOJ Prokop (+2. 1. 1918, 27 let, Battonya/Csanád)
MELIS György (+26. 2. 1918, 18 let, Szarvas/Békés)
WINGERT Márton (+22. 3. 1918, 19 let, Mezőberény/Békés)
KIS M. Dániel (+13. 4. 1918, 31 let, Gyoma/Békés)
LACZKÓ István (+20. 4. 1918, 20 let, Szegvár/Csongrád)
CHRISTIANI Walter (+21. 4. 1918, 18 let, Brassó)
FARKAS Antal (+5. 5. 1918, 19 let, Sámson/Csongrád)
KABODI József (+13. 5. 1918, 22 let, Szent-Tornya/Békés)
KODO Gyula (+13. 5. 1918, 19 let, Békés)
GERE Béla (+24. 5. 1918, 18 let, Öcsöd/Békés)
SZULA Sándor (+28. 5. 1918, 18 let, Földvár/Csanád)
MEGYERI Sándor (+14. 6. 1918, 28 let, Szentes/Csongrád)
MAKAI Móric Ferenc (+25. 6. 1918, 18 let, Szentes/Csongrád)
SZABÓ Mátyás (+27. 6. 1918, 33 let, Békés)
BAKOTA János (+28. 6. 1918, 22 let, Battonya/Csanád)
DOMOKI József (+30. 6. 1918, 30 let, Orosháza/Békés)
JANKAI Péter (+2. 7. 1918, 18 let, Mezőhegyes/Csanád)
MARTON István (+9. 7. 1918, 18 let, Derekegyház/Csongrád)
MARSOVSKI Pál (+28. 7. 1918, 18 let, Szegvár/Csongrád)
RISCA Karolina (+6. 8. 1918, 45 let, Kutti/Nyitra)
VOZÁR István (+16. 8. 1918, 22 let, Békés-Csaba/Békés)
BELKO Jozsef (+20. 8. 1918, 26 let, Tornya/Csanád)
HAJDU Mihály (+19. 9. 1918, 20 let, Körös-Tarcsa/Békés)

HARVÁTH SZILOSY Pál (+2. 10. 1918, 30 let, Orosháza/Békés)
ZVARINYI Miklós (+11. 10. 1918, 18 let, Békés-Csaba/Békés)
PAPAI Antal (+16. 10. 1918, 30 let, Kunágota/Csanád)
MÄRZ Márton (+18. 10. 1918, 29 let, Mezöberény/Békés)
DARU Imre (*20. 10. 1918, 20 let, Orosháza/Békés)
CSESZNAK Mihály (+5. 11. 1918, 31 let, Szarvas/Békés)
BANSZKI János (+14. 11. 1918, 34 let, Békés-Csaba/Békés)
MARIAN Absolon (+1. 12. 1918, 32 let, Ohába-Sztancesd/Hunyad)

Díky úslli některých důstojníků ze 101. c a k. pěšího pluku byl restaurován kostel sv. Jana Křtitele, jiný Maďar zase během svého pobytu pilně bádál v czerninském archivu, opisoval maďarské originály, uložené ve sbírce Historica a mezi autografy, zejména ho zajímaly materiály, týkající se Rákócziho. Maďarský pluk také pořádal v kásárnách koncerty. Pobyt pluku z Békéscsaby skončil spolu s monarchií. Maďarští vojáci se po ukončení války rozhodně nehodlali v J. Hradci zdržovat, pouze je zajímala cesta do jejich ohrožené vlasti s velmi nejistou budoucností. Dne 3. listopadu 1918 museli Čechům odevzdat zbraně, střelivo, potraviny a 5. listopadu 1918 ve večerních hodinách opustili město. Smutné jen bylo, že zatímco pro Hradecké válka skončila, 101. pluk odjížděl do další války způsobené arogantním diktátem tehdejších mocností vůči Maďarskému království.

Prameny a literatura

- Machalek, Pál: 101. cs. és kir. gy. ezred 1883-1918 története. Békéscsaba 1928
- Ohlas od Nežárky, roč. 45, 1915, č. 50 – roč. 48, 1918, č. 46.
- Státní oblastní archiv J. Hradec, ZLA J. Hradec, č. knihy 1.
- Státní okresní archiv J. Hradec, MÚ J. Hradec, Kniha zemřelých, 1915-1927, č. kn. 380.

Literární okénko

Jako zvláštní otisk z Ohlasu od Nežárky vyšla v roce 1941 dvoudílná kronika obce Jarošova nad Nežárkou, kterou napsal pilný hradecký vlastivědný pracovník Jan Muk. Dějiny Jarošova jsou čtenářům přiblíženy v chronologickém sledu, následují historie kostela sv. Prokopa a školy. Zvláště cenná je stať o jarošovských gruntech, přehledy farářů, starostů a učitelů, nebo pojednání o názvosloví okolních lokalit.

MENHART

Historický časopis pro Jindřichohradecko

Ročník 2, číslo 2/2001

Vydává Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích

Plachtova 3, 370 04 České Budějovice